

Sannheten om den norske juni-kapitulasjonen

Opphevelsen av den faktiske krigstilstand den 10. juni og oppløsningen av Det Norske Forsvars Sivilorganisasjon

ved Administrasjonsrådets beslutning av 6. august 1940.

De avtaler som forsvarets Overkommando inngikk med Den Tyske Overkommando i tiden 9.-11. juni 1940 medførte en opphevelse av den faktiske krigstilstand og forpliktet forsvarssjefen med den norske forsvarsmakt som han underskrev på vegne av, til ikke å gripe til våpen mot Tyskland eller dets allierte for krigens varighet. Historisk og rettslig lar det seg gjøre å føre bevis for dette på flere innbyrdes uavhengige grunnlag.

For å avslutte den diskusjon som lenge har vært ført i «Farmand» spalter og som påny er tatt opp efter oberstløytnant Harald Wrede Holms innlegg, skal jeg forsøke å presentere det minimum av fakta og argumentasjon som er nødvendig. Noen nærmere imøtegåelse av oberstløytnant Wrede Holms fremstilling i enkelthetene skal jeg ikke innlate meg på, idet man da risikerer å vekke forestillingen om at de imøtegåtte punkter i virkeligheten har noen betydning.

Hva den såkalte Bjørnefjellavtale angår er det grunn til å understreke at den ble inngått i to tempi, med ytterst kort tidsintervall, og forelå ferdig underskrevet to timer før forhandlingene mellom overkommandoene tok til i Trondheim klokken 11. Også Bjørnefjellavtalen har efter sitt innhold og sin ordlyd en utvilsom landsomfattende karakter.

Oberstløytnant Wrede Holm skriver:

«At det i avtalen var nevnt (ved siden av hær og flyvåpen) bl.a. også krigsskip tilhørende den norske marine, spilte ingen rolle, for det var ingen krigsskip i Nord-Norge, bortsett fra dem som lå på havets bunn».

Avtalens ordlyd nevner imidlertid ingen tvil om overenskomstens prinsipielle sikte og rekkevidde. Og i forhold til denne *rettslige* side av sammenhengen spiller det ingen som helst rolle om krigsskip ligger på

havets bunn, selv om det *militært sett* ikke er ganske uinteressant.

I og med undertegnelsen av Bjørnefjellavtalen på morgenen den 10. juni var samtlige norske gjenstående styrker i folkerettslig bindende form bragt til kapitulasjon foruten at avtalen forpliktet Forsvarets Overkommando til å overholde alle tidligere inngåtte kapitulasjoner (fra 9. april til 9 juni 1940). Når derfor hovedforhandlingene mellom de to overkommandoer ble innledet, forelå det ikke bare en rettslig bindende våpenstillstandsavtale mellom overkommandoene, trådt i kraft klokken 24 natten mellom 9. og 10. juni, men også en kapitulasjonsavtale som omfattet alle de norske styrker, alle de deler av den norske forsvarsmakt, som inntil dette tidspunkt klokken 24 hadde stått i kamp med den tyske forsvarsmakt. Den norske forsvarssjefens befullmektigede, daværende oberstløytnant, generalmajor Ragnvald Roscher Nielsen, hadde hverken noen 6. divisjon eller andre enheter, det være seg fra hær, marine eller det mikroskopisk lille flyvåpen som var inkorporert i våre daværende to forsvarsgrener, å nedlegge våpnene for. Det hadde hans kollega, oberstløytnant Wrede Holm, allerede fullbyrdet gjennom sin underskrift på vegne av general Ruge.

Enn mindre hadde oberstløytnant Roscher Nielsen noen avdelinger eller noen 6. divisjon å inngå våpenstillstandsavtale for, slik han i åpenbar strid med det faktiske forhold har påstått i sine vitneprov for retten både i 1947 og 1969. Våpenstillstandsavtalen var allerede inngått mellom overkommandoene, på norsk side av forsvarssjefen, general Ruge personlig på telegrafisk vei om ettermiddagen 9. juni med nevnte ikrafttreden fra midnatt, lenge før oberstløytnant Roscher Nielsen forlot det norske hovedkvarteret for

kontraktsmessig forplikter seg til å motta. Setningen: «I betraktning av 6. divisjons tapre holdning innrømmes den nedenstående ærefulle betingelser», er derfor logisk isolert fra selve avtalen og refererer seg til § 4 direkte og til denne paragraf alene.

Når det i § 1 heter at samtlige norske stridskrefter forplikter seg til å legge ned våpnene og ikke gripe til dem (til våpen) for krigens varighet, er det i høy grad unaturlig å lese dette som innledning på de ærefulle betingelser. De «nedenstående ærefulle betingelser» inneholdes i overenskomstens § 4, og gjelder behandlingen av fangene og retten til å bære håndvåpen. (For å illustrere dette har jeg utarbeidet en tenkt privatrettslig kontrakt som gjengis her.)

«Nedenstående»

(Denne privatrettslige avtale turde være egnet til å klargjøre poenget).

Mellem firma Rustfri A/S og direktør Jernberg er idag inngått nedenstående avtale:

I betraktning av direktør Jernbergs mangeårige virksomhet i firmaets tjeneste og hans usorferdede varetagelse av dets interesser i kritiske tider, innrømmes direktøren nedenstående særlige fordeler:

§ 1. Direktør Jernberg trekker seg med øyeblikkelig virkning ut av firmaet, gir fra seg samtlige protokoller og forplikter seg så lenge firmaet består til ikke å drive en konkurrerende virksomhet.

§ 2. Direktør Jernberg forplikter seg til ikke mere å benytte firmaets biler... etc.

§ 3. Direktør Jernberg forplikter seg til å ødelegge all privat korrespondanse... etc.

§ 4. Firmaet overlater direktør Jernberg to gamle skrivemaskiner, en lenestol i mahogni samt innrømmer direktøren adgang til å bruke firmaets emblem på sitt private brevpapir til utelukkende personlig korrespondanse.

§ 5. ...

§ 6. Kontrakten er satt opp på riksmål og på nynorsk. Ved tolkningen av avtalen legges riksmålsteksten til grunn.

For Firma Rustfri A/S
B. J. Stålesen
(sign.)

H. Jernberg
(sign.)

rettslige forpliktelser i Haager landkrigsreglementets artikkel 35. Den forplikter forsvarrets overkommando til ikke å gripe til våpen for krigens varighet, brudd på en sådan avtale er «war crime». Dermed opphevet avtalen den faktiske krigstilstand. Det er denne grunnleggende og vidtrekkende realitet som er blitt objektivt sett tåkelagt ved de uriktige gjengivelser, oversettelser og uriktige anvendelser av vurderingsalternativene.

Som en sluttsten på denne fremstilling er det ikke uten interesse å nevne hvordan Administrasjonsrådet i møte den 6. august 1940 behandlet et brev mottatt av fylkesmann Christensen, Rådets formann, dagen før fra rikskommissæren, og der Terboven fremsatte krav om en fullstendig oppløsning av Norges forsvarsmakt. Etter en drøftelse av problemet vedtok Rådet innstillingen fra formannen og besluttet etter de foreliggende omstendigheter «at den norske forsvarsmakt i alle deler blir oppløst fra 30. september 1940.»

I møte neste dag ble det besluttet bl.a. å sende en melding til Hærens sivile administrasjon med pålegg om å kunngjøre vedtaket. Det samme gjaldt Marinen og Kystartilleriet. Og den 9. august vedtok Administrasjonsrådet å nedsette «et utvalg til å behandle fastlønnet befals stilling etter oppløsningen av det norske forsvar» med lønnsdirektør Lundh, byråsjef Robberstad, Justisdepartementet, oberst Tobiesen og kom.kaptein Lorek som medlemmer.

Dermed var det av Administrasjonsrådet gitt grønt lys for oppløsningen av det norske forsvar som sivilorganisasjon – i alle deler, hvilket unektelig er en temmelig kraftig understrekning av forpliktelsen etter § 1 i Trondheimsavtalen mellom de to overkommandoer.

Disse kjennsgjerninger har betydning i en rekke relasjoner. Dem skal jeg ikke berøre her. Det kan bare for ordens skyld nevnes at Administrasjonsrådets vedtak av august 1940 er omtalt s. 204/05 i hovedinnstillingen fra Undersøkelseskommissjonen av 1945, men den er på en forunderlig måte blitt borte som en underavdeling av et avsnitt om den tyske høst- og elgjakten i Norge: «I samme forbindelse...». Derfor er denne vidtrekkende beslutning av august 1940 ikke blitt påaktet som den burde, den er ikke blitt trukket offisielt inn i diskusjonen og forskningen til denne dag.

Nærværende redegjørelse er basert også på en gjenomgåelse av Administrasjonsrådets originale møte- og vedtaksprotokoll.

Oslo

Sverre Hartmann

Efter dette turde det ikke være vanskelig å lese avtalen som den bør leses og se at den tysk-norske hovedavtale i Trondheim av 10. juni 1940 er en generell kapitulasjonsavtale inngått efter de strenge folke-